kenden zelfs het reglement niet, noch hebben er ooit eenige waarde aan gehecht. En het feit, dat ooit iemand met het reglement in de hand tegen de Kerkenordening zou gepleit hebben, is eenvoudig ondenkbaar.

Hiervan zijn we derwijs vast overtuigd, dat we buiten de rechtssfeer van den Staat deze kerken dan ook metterdaad beschouwen als levende naar de Kerkenordening van 1619, en er dus voor andere kerken, die evenzeer naar deze Kerkenordening leven, metterdaad gebiedende noodzakelijkheid in zien, om in meerdere vergaderingen met haar saam te komen.

Maar hier handelen we *thans* niet over. We hebben het thans over het Reglement van 1869; handelen dus van de Staatswet van 1855; en hebben derhalve deze kerken te beschouwen, niet gelijk ze, onder vergetelheid van heur eigen Reglement, *de facto* leven, maar gelijk ze aangespannen zijn aan den Staat.

We stuiten hier op een onregelmatigheid.

We staan voor een groep kerken, die zich bij den Staat hebben aangediend door inzending van dit reglement, als *bevattende dit reglement de bepalingen van haar inrichting en bestuur*, en die toch voor het overige leven, als bestond dit reglement niet, en als hadden ze de Kerkenordening van 1619 als statuut ingezonden.

Een onregelmatigheid, die zóó ver gaat dat zelfs kerken, die niet onder dit reglement staan en er niets van weten willen, toch op de meerdere vergaderingen afvaardigen en door alle kerken beschouwd worden, als bij haar hoorende.

Feitelijk doen deze kerken dus, als bestond dit reglement niet, en zelfs in het proces over Nieuw-Amsterdam heeft geen der partijen zich op dit reglement beroepen.

Maar dit verandert de zaak als zaak niet.

Het reglement bestaat. Het is ingezonden. Het is door de Regeering geaccepteerd. Al slaapt het nu, daarom is het volstrekt niet dood. En indien ooit ernstige verwikkelingen ontstonden, die inmenging van hooger gezag noodzakelijk maakten, is er geen de minste quaestie van, of er zou geoordeeld en gehandeld worden, niet naar de Kerkenordening van 1619, maar uitsluitend naar de Kerkorde vervat in het Reglement van 1869.

En bijaldien, onder zulk een gestarnte, eene of meerdere kerken dan beweerden: „Neen, neen, wij leven niet onder dat reglement. Onze Kerkenordening is de Kerkenordening van 1619", dan zou, zonder dat er iets tegen ware in te brengen, moeten geantwoord worden: „Gij vergist u, alleen *voor het bestuur* der kerk hebt ge *verzoezen* naar de desbetreffende bepalingen van de Kerkenordening van 1619; en zelfs, dat nog niet *absolute*, maar alleen voor zooveel de omstandigheden het niet zouden verhinderen; iets waarover de beslissing uiteraard stond en staat bij de macht, die krachtens uw reglement van 1869 optrad."

En dit nu brengt vanzelf tot een tweede vraag, deze namelijk: Neemt de officieele Kerkorde van 1869, voor zoover ze zelve bepalingen omtrent inrichting en bestuur bevat, eenvoudig over wat de Kerkenordening van 1619 bood, of wel bevat ze bepalingen met de Kerkenordening van 1619 in strijd?

Ook dit punt, van niet minder gewicht dan het eerste, vereischt een nauwkeurig onderzoek.

En dan kan o. i. het antwoord niet ontkomen aan de bekentenis, dat metterdaad „de bepalingen omtrent inrichting en bestuur" in deze Kerkorde van 1869 op zeer gewichtige punten van de Kerkenordening van 1619 afwijken en er in onverzoenlijken strijd mee zijn.

We wijzen op de navolgende punten:

1°. volgt de Kerkorde of het Statuut van 1869 een geheel ander spraakgebruik dan de Kerkenordening van 1619. Hangt nu bij de uitlegging van een reglement alles aan de gebruikte termen, dan spreekt het vanzelf, dat er onverzoenlijke strijd ontstaat, zoodra in het ééne reglement onder hetzelfde woord iets geheel anders wordt verstaan dan onder datzelfde woord in het andere.

Dit nu is het geval met de termen: *gemeente*, *kerk* en *kerken*.

In de Kerkenordening van Dordrecht wordt de term *gemeente* gebezigd, om de schare der geloovigen aan te duiden, zoo door heel het land, als aan een bepaalde plaats.

Zoo zegt art. 1: „Om goede order in *de Gemeente Christi* te onderhouden, zijn daarin noodig de Diensten, Samenkomsten, opsicht der Leere, Sacramenten en Ceremoniën, en Christelijke straffe, waarvan hierna erdelijk zal gehandeld worden."

Hier beteekent dus: „gemeente Christi" geheel de schare der geloovigen *over heel het land* verspreid.

En evenzoo wordt in art. 16 en elders het woord „gemeente" gebezigd van de schare der geloovigen *aan een bepaalde plaats*, en dat wel in onderscheiding zoo van de geïnstitueerde kerk, als van de ambtsdragers. Er staat toch, dat het ambt der dienaren is, goede acht te nemen op de ouderlingen en diakenen *en op de gemeente*. Gelijke onderscheiding wordt gemaakt in Art. 14, 23, 28 enz., waar telkens „de gemeente" niet *de kerk*, maar de schare der geloovigen *in* de kerk, en dat wel in onderscheiding van en in tegenstelling met den kerkeraad aanduidt.

Geheel nu in strijd hiermede bezigt de Kerkorde of het Statuut van 1869 het woord of den term „gemeente" voor datgene wat de Kerkenordening van Dordt de plaatselijke *kerk* noemt.

Zie slechts art. 3:

Ingevolge de Kerkorde, vermeld in art. 1, wordt het bestuur over *de bijzondere gemeenten* geoefend door de Kerkeraden; met betrekking *tot eenige gemeenten* gezamenlijk, in een gedeelte van eene provincie, door de Classicale Vergaderingen; voor zooveel al de gemeenten in eene provincie betreft, door de Provinciale Vergaderingen; en wat aangaat de geheele Christelijke Gereformeerde Kerk, door de Algemeene Synode.

En art. 5 al. 6:

In eenig weekblad geeft zij kennis van al hetgeen zij ter kennis *van de gemeenten* meent te moeten brengen, terwijl zij aan de Synodale Vergadering verslag doet van alle hare werkzaamheden, gedurende den tijd van de eene Synode tot de andere.

Evenzeer loopen beide regelingen tegen elkaar in, bij het gebruik van den term *kerk*.

De regeling van 1619 bezigt de uitdrukking *kerk* constant voor de plaatselijk geïnstitueerde kerk, en noemt het geheel dat over het land geïnstitueerd is: *de kerken*.

De regeling van 1869 daarentegen bezigt omgekeerd het woord *kerk* uitsluitend voor het geheel dat geïnstitueerd is in het land, en verwerpt de uitdrukking *kerken* geheellijk, ja sluit die uit. Er is slechts ééne kerk, want plaatselijk bestaan er slechts *gemeenten*.

En hiermee in overeenstemming gaat de regeling van 1869 dan ook zoover, om zelfs het woord „Kerkenordening" te veranderen, en spreekt van de regeling van 1619 als van de *Kerkorde* (zie art. 1 en art. 3), terwijl het toch vaststaat, dat dit document historisch dien naam nooit droeg, noch ooit kan dragen.

2°. Schuilt in dit verwisselen van de namen nu enkel mindere oplettendheid? Was deze verandering van terminologie onwillekeurig? Of wel, bedoelt deze andere terminologie ook metterdaad een ander systeem?

Op deze tweede niet minder gewichtige vraag moet o. i. in laatsten zin geantwoord. Neen, deze andere wijze van zich uit te drukken was niet toevallig, geen slordigheid, onoplettendheid of willekeur, *maar vloeide voort uit de bedoeling, om een geheel ander systeem van kerkrecht te octrooieeren.*

Men versta ons hier niet mis.

We bedoelen niet te zeggen, dat de bewuste toeleg bestond, om tegen de Kerkenordening van 1619 in te gaan. Gaarne zelfs nemen we aan, dat de afwijking ten deze onbewust geschiedde, en dat men verzuimde zich rekenschap te geven, van het verschil in systeem, waaraan men toe was.

Maar *niet* kan ontkend, dat men zijn woorden wel terdege koos om door die woorden een staat van zaken in het leven te roepen, die *feitelijk* anders was, dan wat de Kerkenordening van 1619 had geoctrooieerd.

Naar luid der Kerkenordening van 1619 toch bestond de ééneheid der Gereformeerden over heel het land *ipso facto*, nog eer men aan eenige regeling toekwam, daardoor dat allen saam leden van het lichaam Christi waren en alzoo naar luid van art. 1 »de gemeente Christi" vormden; zij het ook met hypocrieten vermengd.

Daarentegen toen men *tot regeling* overging *daalde* men niet van het geheel tot de deelen af, maar *klom* uit de deelen tot het geheel op.

Men ging uit van de *plaatselijke* kerken, en liet deze plaatselijke kerken in meer of minder uitgebreide vergadering, en eindelijk in Synode saamkomen. Maar zelfs in de Synode waren de saamgekomenen altoos de *kerken*, gerepresenteerd door heur deputaten.

Formeel was het dus als instituut een federatie of corporatie waarvan *de kerken* zelven de saamstellende deelen of leden waren.

Geheel anders daarentegen wierd later het systeem van kerkrecht in de regeling van 1869 ontwikkeld.

In dat statuut begint men toch met ééne groote, massale kerk, die over heel het land verspreid ligt. Die kerk is de eenheid, en van die eenheid wordt in art. 2 afgedaald tot de saamstellende deelen of leden.

Reeds de orde is dus lijnrecht omgekeerd. Van de deelen naar de eenheid in 1619, van de eenheid naar de deelen in 1869.

Maar wat nog veel sterker spreekt en oneindig meer afdoet, die *saamstellende deelen zijn geheel anders geworden*.

Immers in 1619 waren de saamstellende deelen van het geheel: de *plaatselijke kerken*. Thans in 1869 zijn deze saamstellende deelen van het geheel: *de enkele personen*.

Hoort slechts wat art. 2 zegt:

Art. 2. Allen, die vrijwillig tot deze Kerk toetreden, en de kinderen, die door den doop hare gemeenschap zijn ingelijfd, of voor zoover zij met hunne ouders zijn overgekomen, worden als leden der Kerk erkend en beschouwd tot hare gemeenschap te behooren.

Deze allen blijven tot de Christelijke Gereformeerde Kerk behooren, zoolang zij niet duidelijk toonen zich van haar af te scheiden, of door het bevoegde Kerkbestuur van het lidmaatschap zijn vervallen verklaard.

Lijdt het nu niet wel tegenspraak, dat het *Synodaal-Presbyteriale* kerkrecht eenerzijds en het *Collegiale* kerkrecht anderzijds juist daarin tegenover elkander staan, dat in het eerste de *kerken* en in het tweede de *personen* de samenstellende deelen zijn, dan blijkt hieruit met volkomen zekerheid, dat in de regeling van 1869 het *collegiaal* beginsel is aanvaard, en derhalve het beginsel der Kerkenordening van 1619 is uitgeworpen.

Een min gunstig resultaat, dat tot ontwijfelbare zekerheid wordt verheven door vergelijking van wat de regeling van 1869 in art. 2 zegt, met de gelijksoortige bepaling van het Synodaal Genootschap.

Dat dit laatste op en top *collegiaal* is, ontkent niemand; noch ook dat juist in het desbetreffend artikel dit *collegiaal* karakter ligt uitgesproken.

Welnu, als men nu weet dat de regeling van 1869 op dit punt bijna letterlijk de woorden van het Synodaal reglement gekopieerd heeft, dan zal men toch toestemmen, dat alle twijfel onmogelijk wordt.

Zoo weinig is er dus van aan, dat het Reglement van 1869 eenvoudig een kennisgeving zou zijn van zijn leven onder de Kerkenordening van 1619, dat integendeel in dit Reglement van 1869 het *beginsel zelf* van het systeem van kerkrecht, dat in 1619 geheuldigd wierd, openlijk wordt *weersproken* en *vervangen* door een heel ander systeem, rustende op een *tegenovergesteld* beginsel.

KUYPER.

Uit de Pers.

Schoon merkt de *Bondschapper* op:

Er zijn nog altijd eenige enghartigen onder de Gereformeerde belijders, die als er sprake komt van de samenwoning en samenwerking van de twee bekende groepen, dadelijk de vraag bij de hand hebben: »Maar moeten wij dan eigenlijk bij hen gaan inwonen of zij bij ons?"

Doorom was het nuttig, dat *Gideon* deze week eens herinnerde, dat de kerk van Christus geen particuliere woning is, die aan een bepaalde groep voorgoed en voor altijd zou zijn toegestaan; doch dat zij ruimte bevat voor het volk des Heeren van alle tijden en aan alle plaatsen der aarde. Gods Woord *dringt* dat gebouw, zijn gebeiden beschutten het, en Jezus Christus ontsluit het door middel van den dienst zijner knechten, door het gebruik der sleutel.

Neen, dat roepen zij om, hij die? neen, ofschoon dikwerf onbewust, slechts voert tot een overschatting van den aardschen kerkvorm, als ware deze in elk opzicht zonder vlek of rimpel; en uit een zich aanmatigen van een meesterschap over de kerk, hetwelk geen enkel persoon of geen enkelen discipelkring toekomt.

Institutie, menschelijke *regeling* moet er in de kerk zijn, maar allen die hieraan ordelijk willen meewerken, moeten *gelijkelijk* worden erkend. Men denke aan de lessen, in Matth. 20 vervat en dringe toch vooral de scheidingsgedachte niet te eenzijdig op den voorgrond.

Dit is werkelijk de zaak.

Wie waarlijk Gereformeerd is stelt de eenheid zijner Gereformeerde belijdenis zoo boven alles hoog, dat alle bergen wijken moeten, alle heuvels vanzelf geslecht worden, en dat met name alle molshoopen als met den voet der ergernis worden platgetreden.

Het voorstel van Prof. Gooszen om in Synodale Genootschapskerken van meer dan twee predikanten, de benoeming van predikanten en overige kerkeraadsleden te splitsen naar de wijken vindt steun bij de *Hervorming*.

Ze zegt er van:

Wij houden het er voor dat, wanneer deze nieuwe bepalingen aan het reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten worden toegevoegd, daardoor in menige gemeente kwaads weggenomen en in alle gemeenten, waar zij van kracht werden, iets goeds zou worden tot stand gebracht.

Kwaads stichten de kiescolleges in reeds vele gemeenten zeer zeker, als zij de verschillende schakeeringen, die in de gemeenten gevonden worden, niet tot haar recht laten komen, en de meerderheid der leden haar aanwijze bij de beroeping van predikanten alleen in aanmerking neemt. Dit kwaad, dat de helft plus één sticht, zou door deze nieuwe bepalingen voor een goed deel kunnen gekeerd worden.

Stel, in wijk A is de meerderheid streng orthodox; zij zou de gemeente een predikant bezorgen in dien geest en hem kerkeraadsleden verzekeren, die met hem konden samenwerken. De minderheid zou het ten goede komen, als de meerderheid in wijk B, bijv. een Evangelisch getinten predikant beriep, die van haar kerkeraadsleden zou ontvangen, van wie hij geen tegenwerking had te vreezen. In wijk C zou de meerderheid misschien een modern predikant en geestverwante kerkeraadsleden kiezen.

Wij stemmen toe, daar is iets angstvalligs en kunstmatigs in dit alles; en er is geen stoute verbeelding toe noodig om zich voor te stellen, dat in dien bontgekleurden kerkeraad wel eens naast elkaar kleuren zouden kunnen aangetroffen worden, die eenigermate met elkaar zouden vloeken en de harmonie van het geheel verstoren, maar van niet radicale middelen is geen radicale verbetering te wachten. Dit in aanmerking genomen, moeten wij erkennen, als de omstandigheden ten minste een weinig meewerken, kan er kwaad door deze bepaling gekeerd worden. Een voordeel is het zeker — en daarin sluit het voorstel bij dat der parochie-verdeeling zich aan — dat den predikant niet door het toeval een wijk wordt aangewezen, maar dat hij zijn voornaamsten arbeid vindt in een wijk, waarvan de meerderheid althans hem begeert; een voordeel ook, dat hij, eens predikant in een gemeente, niet kan gedwarsboomd worden in wat tot zijn ambt behoort, door kerkeraadsleden, die hem daarin niet willen »blijtaan".

Allen, die er niet aan wanhopen, dat de verschillende richtingen in één kerkverband kunnen samenwerken, moet dit voorstel zeer toelachen. Dat die samenwerking draaglijker worde, is het doel van het voorstel. Ware het alleen er om te doen geweest, om sommige onhebbelijke practijken, die bij de stemming voor de kiescolleges plaats hebben, te keeren, dan zou het voorstel, behalve dat die onhebbelijkheden ook in de wijken bij benoeming en beriep kunnen plaats hebben, er zich toe hebben bepaald, om in en naar de wijken de benoemingen in het *kiescollege* te doen geschieden. Thans echter, nu de stemgerechtigden eener wijk hun eigen kerkeraadsleden en predikanten verkiezen, staat als doel op den voorgrond, de verschillende richtingen tot haar recht te doen komen en haar samenwerking in één kerkverband aangenamer te maken. Wij spreken van *richtingen*, al wil de toelichting, die ter Synode van het voorstel gegeven werd, van *richtingen* in dit verband niet weten, en al wil zij er de *persoonlijkheid* door tot haar recht laten komen: naar 't ons voorkomt toch, uit de persoonlijkheid zich o. a. ook in de godsdienstige, of wilt ge *dogmatische* richting. Daarover willen we thans echter niet twisten.

Wie meent dat voor de kerk, zooals zij bestaat, aan de verschillende richtingen binnen hare muren op den duur plaats moet ingeruimd en verzekerd blijven, moet met dit voorstel ingenomen zijn, en behoeft, dunkt ons, zich van de aanneming niet te lang weerhouden door bezwaren van formeelen aard, die er tegen zijn aangevoerd en die wij kortelijk willen bespreken.

Ter Synode komen dan nu reeds weer de oude twee groepen tegenover elkander te staan.

Eenerzijds de groep, die thans Dr. Van Ronkel aanvoert, en die het Genootschap weer Gereformeerd wil maken, en anderzijds de Groningers en Modernen, die het zoo mogelijk nog verder van zijn Gereformeerd en Christelijk karakter willen ontdoen.

En tusschen die beiden in staan dan de eigenlijke hierarchen, thans meest van Ethische herkomst, die rechtstreeks de belijdenis veranderen willen, om er een nieuw confessioneel genootschap van te maken, maar met een confessie naar hun smaak en met het Pantheïsme als diepste levensbeginsel.

Op de pertinente vraag door Ds. César Segers aan zijn Leidschen collega Van Ronkel gesteld, of deze al dan niet bedoelt de *drie Formulieren van eenigheid* te moderniseeren, teekent de *Hoop* aan:

Dit is juist gerlen en wel gezegd.

Wie in den kerkelijken strijd onzer dagen de bazuin aan den mond zet en eene banier opwerpt, heeft bijzonder zorg te dragen, dat zijn bazuin geen onzekeren klank geve, en dat de banier, die hij omhoog houdt, scherp gekleurd is. En van Dr. Van Ronkel mag gevraagd en moet verwacht worden, dat hij zich duidelijk uitspreke, in bewoordingen voor geen tweerlei uitlegging vatbaar, waar het hem in deze op het stuk der belijdenis der kerk, om gaat.

Wil ook hij de Belijdenis onzer Gereformeerde kerken gehandhaafd hebben, met prijsgeving, zoo het niet anders kan, van de geheele Organisatie van 1816 en de tijdelijke voordeelen daaraan verboden? Of is hij van oordeel, dat ten slotte de handhaving der Belijdenis ondergeschikt gesteld moet worden aan het behoud dier Organisatie? Wil hij in waarheid terugkeer tot de oude paden, die, voor zoover de Organisatie betreft, in 1816 formeel en in de praktijk verlaten zijn, óf is zijn streven, de Organisatie van 1816 zoo »Gereformeerd" te krijgen, dat zij op een Gereformeerde kerk gelijkt, behoudens dat ook niet-Gereformeerden, ja zelfs Modernen daarin de rechten behouden, die zij onder de Organisatie verkregen?

Het is te verstaan, dat Ds. Segers c. s. niet met Dr. Van Ronkel meegaan, vóór zij duidelijk van hem weten, waarheen hij hen wil leiden; m. a. w. de overtuiging hebben, dat zijn streven, wat ook gebeure, niet leide tot breken met het Genootschap van 1816, dat voor hen »de kerk" is. Doch even duidelijk is het, dat de »Gereformeerden, die zich nog in het Genootschap bevinden," zoo zij getrouw willen zijn aan de belijdenis en leven onder Gereformeerde Kerkenordening, evenmin met hem kunnen meegaan, indien hij — zij het langs een anderen weg dan die in de Doleantie gevolgd is — ten slotte niet komt tot breken met de, ook door hem als ongereformeerd, onbijbelsch ten toon gestelde, Organisatie van 1816. Wij zien belangstellend uit naar Dr. Van Ronkels antwoord op de vragen van Ds. Cesar Segers, dus categorisch gesteld.

Dit is voor Dr. Van Ronkel en de zijnen het moeielijke.

Ze zitten tusschen twee vuren.

Doen ze geen water in hun wijn, dan krijgen ze niets van de Synode gedaan.

En doen ze in den wijn water, dan gaat het laatste vleugje vertrouwen, dat vele geloovigen in hen stellen, onverbiddelijk weg.

KUYPER.

Binnenland.

Kampen. Omtrent het afsterven van vader Brummelkamp meldt de *Bazuin* het volgende:

Zaterdag-avond voor Pinksteren o. a. had steller dezes het voorrecht om met zijnen vaderlijken vriend zich voor het Pinksterfeest voor te bereiden door het zingen met orgelspel van drie coupletten uit Da Costa's Pinksterlied, wijze Gez. 38:

Ja! de Trooster is gekomen;
Jesus ging van de aarde heen!
Jesus van u opgenomen,
Liet, o Kerk! u niet alléén.....

Zoo ging het nu en dan zooveel mogelijk voort in het huisgezin. Slechts op advies van den dokter of verzoek der dochters bleef hij de laatste weken 's morgens wat langer liggen. En dan ook *moest* er wel verandering zijn in zijne strikte gewoonte om elken morgen zelf op het orgel den Morgenzang te zingen.

Ja naarmate de laatste stonde naderde, werd de geest nog steeds gewilliger, schoon het lichaam nauwelijks kon. Door den zang en orgelspel God verheerlijken, en dit niet alleen, maar om — gelijk altijd het bestaan van onzen voorbeeldigen voorganger is geweest — door dat middel ongeloovige bestrijding, voor zich en de zijnen, ongeduld en hartstochten in het lijden van dit leven en op de pijnlijkste tijdpunten, zelfs tot in de laatste ure toe, — te verdrijven. Dat was zijn geheiligde wil en zin voor het Christelijk lied.

Vrijdag bij de ontvangst zijner geliefde kinderen zelfs, op den voorlaatsten dag zijns levens, ontving hij deze in den kamerzetel neerzittende, dankende en zingende. »Een vader moet zijne kinderen in zijn stoel zittende ontvangen!"

Die dag, meende onze ontslapene, zou zijn laatste dag zijn. Doch zoo sterk was hij in God, ja reeds als opgetogen in den hemel, dat hij met onbewogen stem te midden zijner dierbare panden, zijn Levensvorst dankte: dat hij »thans aan den rand der sombere doodsvallei gekomen, daarin juichende mocht nederzien"!....

Ps. 103: 5 en 6 moest gezongen worden — en toen het stille kwijnende gezang toe kwam aan:

Zoo ver het West verwijderd is van
['t Oosten,
Zoo ver heeft Hij om onze ziel te
[troosten
Van ons de schuld en zonde wegge-
[gedaan.....

viel de stervende vader met gewone krachtige stem den zang in de rede, zeggende:

»Dat is al *heel ver*, van het Westen naar het Oosten!".....

Des Zaterdags-avonds in zijne laatste levensstonde omstreeks 9 uren, verzocht hij zijn zoon, den Curator Brummelkamp, den avond-godsdienst te leiden en te danken. Aan het slot daarvan vroeg de stervende vader nog: wie hem den *Avondzang* kon opzeggen en wees dien zelf aan, door de volgende regelen aan te vangen:

„En zoo ik nooit weer mocht ontwaken,
Aan U beveel ik dan mijn geest,
Om voor den troon die rust te smaken,
Die hier mijn uitzicht is geweest".....

Na nog wat goedgeschikt te zijn in 't bed — »zoo goed als 't kon!": dus zei de zieltogende vader op de vraag van den zoon; en na zich als tot den eeuwigen slaap bereid te hebben, ging het den Godsknecht als Jacob.

Als hij voleind had aan zijne zonen en dochteren zeer teedere woorden toe te spreken, zoo leide hij zijne voeten samen op het bed, en hij gaf den geest, en werd verzameld — tot de geesten der volmaakte rechtvaardigen; met wie hij dan nu heerlijker orgelen en zingen zal, dan hij ooit op aarde schoons hoorde of voortbracht.

De Heere was ook hier weder een verrassend God.

Prof. Brummelkamp stierf nog onverwacht.

En voor de familie, en voor een paar vrienden, die hem nog groeten wilden, doch wien de doodsbode tegenkwam. Hij was overgegaan uit het tranendal naar de hemelstad.

Den volgenden Sabbat-morgen wisten vele gemeenteleden het droevig geval nog niet.

Onze geliefde doode hield nu een volmaakten Sabbat, en zijne nagelaten kinderen konden eenigszins rusten van die, voor het geloof heerlijke maar voor de natuur *vreeselijk* schokkende, twee etmalen, aan den rand der doodsvallei, wakende, met hun dierbaren Vader doorgebracht.

Onze waarde Ds. J. Bavinck hield onverwacht, maar versterkend en schoon, hoewel nauwelijks voorbereid, een toepasselijke predikatie, die waarlijk de algemeen geroerde gemoederen tot stillen dank bij de treurmare stemde, naar Klaagl. 3: 24 en 25:

»De Heere is mijn deel, zegt mijne ziel, daarom zal ik op Hem hopen.

De Heere is goed dengenen die Hem verwachten, der ziele die Hem zoekt."

Mochten we allen eenmaal zóó heengaan naar Jezus!

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

De Kerkeraad der Ned. Geref. gemeente (doleerende) te Wageningen, bericht bij deze aan de zustergemeenten in ons vaderland, dat ook hij, na door Ds. Eisma van Bennekom in het ambt te zijn bevestigd, voor de gansche gemeente met de hiërarchische kerkregeering heeft gebroken en de Dordsche Kerkenorde heeft aanvaard.

Moge des Heeren goedkeuring over dezen stap steeds meer en meer blijken en zij onze zwakke gemeente in de voorbede der broederen aanbevolen.

Namen den Kerkeraad,
G. GOOSSEN } *Ouderlingen.*
J. MODDERKOLK }

De Kerkeraad der Ned. Ger. kerk (doleerend) te Enschedé, geeft langs dezen weg kennis aan de Kerkeraden der Ned. Ger. kerken in ons land, dat hij den 14den Mei '88 door den consulent Ds. Boonstra, van Zwolle, in zijn ambt bevestigd werd en in zijn eerste kerkeraadsvergadering, op 1 Juni j.l. gehouden, onder leiding van Ds. Fernhout, van Zwartsluis, voor zijn geheele kerk gebroken heeft met de Synodale organisatie van 1816 en teruggekeerd is tot de Kerkenordening van 1619.

De Heere gebiede hierover zijn onmisbaren zegen!

De Kerkeraad voornoemd,
A. J. ELDERINK.
J. LAZONDER.

Aan de Kerkeraden der Ned. Ger. kerken (doleerende.)

De Kerkeraad der Ned. Ger. kerk (doleerende) van Metslawier c. a. zou zoo gaarne in de volgende maand tot de aanbesteding van de noodkerk overgaan, doch heeft bij lange na nog niet ontvangen, wat, boven eigen kracht, tot den bouw noodig is; mag hij daarom langs dezen weg den broederen, die tot heden op zijne gezonden circulaire niet hebben geantwoord of geen bijdrage gezonden, vriendelijk en dringend verzoeken hem wel te willen steunen, opdat de bediening des Woords in zijn kerk geregeld moge kunnen geschieden en hij in zijne hope niet worde beschaamd.

Broeders, laat het u genoeg zijn, dat we u zeggen: het is *noodig*.

Namens den Kerkeraad voornoemd,
J. LANGHOUT, *Consulent.*
G. DE VRIES SR., *Scriba.*

VOORLOOPIGE SYNODE VAN NED. GEREFORMEERDE KERKEN.

De Kerkeraad der Nederd. Geref. kerk van Utrecht, brengt door dezen ter kennis van de kerken en de classen, dat bij hem de navolgende punten, ter behandeling op de aanstaande voorloopige Synode, zijn ingekomen.

De Kerkeraad voornoemd,
H. HOEKSTRA, *Pres.*
G. RINGNALDA, *Secr.*

Provincie GELDERLAND.

Classen *Arnhem, Nijmegen, Zutfen, Tiel* en *Zalt-Bommel.*

1.

De classis heeft:

Een *gevolmacht* tegen art. 37 der Dordsche Kerkenordening, in welk artikel zij de woorden „alle weken" wenscht veranderd te zien in „alle maanden", daar zij oordeelt, dat eene kerkeraadsvergadering iedere week in kleinere kerken bezwaar heeft.

2.

Een *verzoek*, dat de Synode eene toelichting geve, en aan al de kerken openbaar make, van art. 61 der genoemde kerkenordening. De bedoeling is deze:

1. Wat beteekent in dat artikel de uitdrukking: „naar de gewoonheid der kerken"?

2. Is het niet wenschelijk, in al onze kerken eenzelfde gewoonheid aan te nemen en te volgen?

3. Zoo er een openbare belijdenis (in het kerkgebouw, voor het oog der geheele gemeente) van hen, die ten Avondmaal toegelaten worden, wordt vastgesteld, *welke vragen* moeten dan bij die gelegenheid gedaan worden?

4. Is er bezwaar tegen, om van „bevestiging" der toegelatenen te spreken?

5. De voorloopige Synode diene de kerken door de vaststelling van een *formulier*, om te bevestigen degenen, die ten Avondmaal worden toegelaten.

3.

Eene *vraag*: wie eene verandering in de verdeeling der classis (b. v. de onze) heeft aan te brengen, wanneer deze wenschelijk of noodzakelijk blijkt?

4.

De classis dringt er op aan, dat de Synode zich tot de onderscheidene kerken wende met een schrijven, waarin aangedrongen wordt op het houden van eene collecte jeder jaar, in iedere kerk, ten behoeve van: 1. de Vrije Universiteit, 2. het Gymnasium te Zetten, 3. en 4. de Studiefondsen, aan die stichtingen verbonden (voor ieder ééne). In verband hiermede zou de classis nog gaarne willen weten, op welke wijze art. 19 der kerkenordening is uit te voeren.

Classe *Harderwijk.*

1.

In zake de vereeniging met de Chr. Geref.

De Synode trachte langs een Gode welbehaaglijken weg de vereeniging met de Christel. Gereform. te bevorderen, en

ingeval onverhoopt op de Synode te Utrecht en te Assen de vereeniging met de Christel. Geref. broederen niet vlotten mocht, zou men dan plaatselijk daarmede kunnen en mogen voortgaan, waar zulks mogelijk blijkt?

2.

Het ouderlingen ambt.

Naar aanleiding van de tweede discussie, op het Convent gevoerd, over de beteekenis van het ouderlingen-ambt, ofschoon zij niet tot oplossing gebracht is, en met het oog op de gevolgen van het gehouden Diaconaal Congres, benoeme de Synode eene commissie, die, nog in den loop van dit jaar, zoo mogelijk eene *vergadering van regeer-ouderlingen samenroept, teneinde de roeping, geschiedenis en verdere ontpleeling van dit ambt te bespreken naar den Woorde Gods.*

3.

Het ambt der geloovigen.

Met het oog op de noodzakelijkheid, dat het ambt der geloovigen zich niet bepale tot eene enkele handeling van „reformatie," maar verder gezegend doorwerke, benoeme de Synode eene commissie, die *het wezen en het doel van het ambt der geloovigen in een geschrift uiteenzette.*

4.

Toelating tot het heilig Avondmaal.

De Synode geve, nu het heilig Avondmaal weder in verschillende kerken bediend wordt, de wijze aan, waarop eenerzijds tot wering van ontheiliging der Sacramenten, anderzijds tot bewaring van het standpunt, dat de gansche Hervormde gemeente onder de tucht des kerkeraads geacht wordt te zijn, de toelating tot het heilig Avondmaal moet geregeld worden.

5.

Het schoolverband.

Lettende op de treurige gevolgen, die het ontbreken van het gewenschte schoolverband, door verschillende diaconiescholen en Christelijke scholen, heeft opgeleverd, en in aanmerking genomen de roeping tegenover de scholen, volgens artikel 21 der Kerkenorde, aan de kerkeraden opgedragen, benoeme de Synode eene commissie, die rapport uitbrenge over de vragen:

a. Welk is het juiste verband tusschen de leden eener gemeente, de ouders, de onderwijzers, den kerkeraad, de diaconie, en de overheid in zake de scholen?

b. In hoeverre is tegenwoordig verband tusschen de scholen onderling wenschelijk, tot onderlinge leering, gemeenschappelijk optreden en uitbreiding in andere gemeenten?

6.

Catechisatie-boekjes.

Is meerdere, of wellicht de meest mogelijke eenheid in het catechetisch onderwijs niet wenschelijk?

7.

Traktementen van predikanten.

Moet er niet tijdig gewaakt worden tegen het te hoog opvoeren van de traktementen der bedienaren des Woords in de doleerende kerken,

a. opdat het ouzen herders en leeraars, »voorbeelden der kudde," geschonken worde ook hierin »der wereld niet gelijkvormig" te zijn;

b. opdat niet armere, kleinere gemeenten aldoor verstoken blijven, terwijl grootere en rijkere plaatsen alles tot zich trekken?

8.

Bewerking der kerken.

De Synode wijze aan hoe de verschillende kerken, die nog niet doleerende optreden, het best bewerkt worden.

9.

Zending.

Wegens den ongezonden toestand, waarin tegenwoordig de Zending verkeert, wordt gevraagd, of het niet noodzakelijk zij, dat de Zending uitga van de kerk, en hoe dit thans verder bevorderd kan worden?

Provincie ZUID-HOLLAND.

Classen *'s-Gravenhage, Leiden, Gouda.*

1.

De voorloopige Synode geve een breedere uiteenzetting en verklaring van wat gevonden wordt in de Post-acta (164ste sessie) van de Synode van Dordrecht van 1618/19, over het stuk van den Sabbat, met het oog op de veranderde staatkundige en maatschappelijke toestanden.

2.

De Synode neme maatregelen, om tot eenparigheid te geraken, in de wijze van bediening des H. Doops, wat aangaat doophelling en lezing van de 3de vraag van het formulier.

3.

Correspondentie met andere Geref. kerken in ons vaderland, inzonderheid met de Christel. Geref. kerken.

4.

Of en hoe de kerkelijke tucht moet worden toegepast op die leden der gemeente, die onder de Synodale hiërarchie zijn gebleven, inzonderheid op de ambtsdragers, en nog meer in het bijzonder op de predikanten?

Als hare meening spreekt de classis, met betrekking tot het laatste punt uit, dat in deze zaak separatisme niet mag worden geduld.

Provincie NOORD-HOLLAND.

Classen *Amsterdam, Edam, Hoorn.*

1.

Zou het niet raadzaam zijn, dat de classen, in welke het aantal opnieuw gereformeerde kerken reeds 12 (of meer bedraagt (Leiden, Rotterdam, Dokkum) niet meer met andere classen gecombineerd blijven?

2.

Moet niet eene kerk worden aangewezen, die provisioneel belast wordt met de bewaring der Synodale akten en bescheiden?

3.

De Synode wende zich tot de Synode der Christelijke Gereformeerde kerk met het voorstel, dat zonder verwijl, door gedeputeerden van beide Synoden, een ontwerp gemaakt worde voor de hereeniging van de in beide Synoden vertegenwoordigde Gereformeerde kerken, welk ontwerp dan daarna onderworpen worde aan het oordeel der kerken zelve in hare classen; en voorts verdage de Synode hare vergadering totdat deze beoordeeling geschied zij, en alzoo de afgevaardigden der classen op dit punt bepaaldelijk hunne instructiën hebben.

4.

De Synode benoeme gecommitteerden, één voor elke classikale combinatie, om de noodige gelden tot dekking der kosten, welke onderscheidene kerken tot handhaving harer rechten hebben moeten maken, voor zoover zij zelve onvermogend zijn om die kosten te dragen, bijeen te brengen en te administreeren in overleg met de rechtskundige commissie; en voorts richte de Synode een schrijven aan alle de kerken, om aan te dringen op geregelde driemaandelijksche collecten voor dat doel, totdat de noodige gelden zullen gevonden zijn.

5.

De Synode spreke uit, dat het, ter voorkoming van misverstand, wenschelijk is, dat de kerken aan haar ouden naam van Nederduitsche Gereformeerde kerken niet meer toevoegen, althans niet als regel, het woord doleerende, ter aanduiding van den toestand waarin zij sedert kort gebracht zijn, tenzij dan met verandering der uitdrukking, b.v. door te schrijven: »tijdelijk in doleantie".

6.

Hoe moet gehandeld worden met de leden der gemeenten, inzonderheid met de ambtsdragers, die weigeren met de reformatie der kerken mede te gaan, en welke gedragslijn hebben de kerkeraden in dezen te volgen?

7.

Wat hebben de kerken te verstaan onder slaafsche werkzaamheden op den dag des Heeren?

8.

Is het niet wenschelijk, dat jongen lieden, die van eene Universiteit komen, door de classis een preparatoir examen worde afgenomen?

9.

Acht de Synode, dat een huwelijk tusschen een man en de zuster zijner overleden huisvrouw naar Gods Woord (Levit. 18) geoorloofd is?

Door de classen *Amsterdam, Edam* en *Hoorn* zijn voor de voorloopige Synode gedeputeerd:

Ds. B. VAN SCHELVEN, predikant te Amsterdam.
Secundus: Ds. C. A. RENIER, pred. te Amsterdam.
Dr. A. H. DE HARTOG, ouderling te Amsterdam.
Secundus: J. H. VAN DER HORVEN, ouderling te Nederhorst den Berg.

Classen *Haarlem* en *Alkmaar.*

1.

Indien het Statuut van 1869 plaatselijk wordt gemaakt, en de vereeniging van een Christelijke Gereformeerde kerk met een Nederduitsche Gereformeerde (doleerende) in eenige plaats tot stand komt, hoe moet dan het beheer van de gemeenschappelijke goederen geschieden, volgens het Reglement van 1869 of van de »Kerkelijke Kas?

2.

De Synode spreke zich uit over het standpunt dat door kerkeraden van Nederduitsche Gereformeerde kerken (doleerende) moet worden ingenomen tegenover de leden van 't Ned. Hervormd kerkgenootschap en wel bepaald met het oog op een eventueele vereeniging met de Christelijke Gereformeerde kerken; of men missionair of ambtelijk tegenover hen moet optreden.

3.

De Synode spreke uit, wat men te verstaan heeft onder »singullere gaven", bedoeld in art. 8 van de kerkenordening van Dordrecht.

Door de classen *Haarlem* en *Alkmaar* zijn voor de voorloopige Synode gedeputeerd:

Ds. P. VAN SON, pred. te Amsterdam.
Secundus: Ds. H. W. VAN LOON, pred. te Amsterdam.
Kolonel H. W. VAN MARLE, ouderling te Den Helder.
Secundus: BROEKMEIJER, ouderling te Haarlem.

Provincie ZEELAND.

Classen *Middelburg, Zierikzee, Goes* en *Vlissingen.*

1.

Acht de voorloopige Synode het noodig en wenschelijk, reeds nu een herziening der kerkenorde ter hand te nemen?

2.

De voorloopige Synode wijze aan, zoo mogelijk, wat in de kerkenorde noodzakelijk, en wat tot de *ondergeschikte* dingen moet gerekend worden.

3.

De Synode bepale, dat door elke gecombineerde classis *twee* bedienaren des Woords en *twee* opzieners ter Synode zullen worden afgevaardigd.

4.

Welke arbeid op den dag des Heeren sluit uit van de tafel des Heeren, en maakt het bekleeden van ambten onmogelijk?

Provincie UTRECHT.

Classen *Utrecht* en *Wijk.*

1.

Dat er van de Synode pogingen mogen uitgaan ter kerkelijke vereeniging met de broeders, die tot de Christel. Geref. kerk behooren, welke vereeniging, bij bewaring van het beginsel der reformatie, door de kerken dezer classis vurig begeerd wordt, en die zij liefst zóó tot stand zag komen, dat moeielijkheden, gelegen in een voorloopig gedeeld blijven der kerkeraden vermeden wierden (bij samengaan in meerdere vergaderingen).

2.

Dat de Synode wenken geve aangaande de oefening der tucht in betrekking tot het Sabbatsgebod.

3.

Dat de Synode nader onze verhouding beschrijve ten opzichte van de tegenstanders der reformatie in de kerken, bijzonder ten opzichte van de ambtsdragers, die blijven weigeren te hunner plaatse in de reformatie mede te gaan.

Classe *Amersfoort.*

1.

De classis wenscht, dat de Synode moge goedvinden, een advies te geven, op welke wijze de toelating tot het heilig Sacracrament des Avondmaals op de meest stichtelijke wijze zal geschieden.

2.

De Synode neme maatregelen, om art. 19 der kerkenorde uit te voeren.

Provincie FRIESLAND.

Classen *Sneek, Franeker, Heerenveen.*

1.

De voorloopige Synode zoeke verbandregeling tusschen kerk en school.

2.

De Synode neme maatregelen tot terugleiding van den Zendingsarbeid in het kerkelijk spoor.

3.

De Synode zoeke classikaal, provinciaal en nationaal verband te brengen tusschen de diaconieën.

4.

De Synode herame maatregelen tot aanstelling en ordening van diaconessen.

5.

De Synode zoeke te bevorderen de vereeniging tusschen de Chr. Geref. kerk en de kerken, die in doleantie zijn.

Classen *Leeuwarden* en *Dokkum.*

1.

Omtrent het examen van aanstaande bedienaren des Woords worde besloten, dat het wetenschappelijk examen door de kerken afgenomen worde vóór de beroeping en vóór het optreden in de kerken, liefst door één commissie voor geheel ons vaderland; terwijl het nader onderzoek, wat betreft leer en leven, plaats hebbe na de beroeping door de classis.

2.

Is de toevoeging van Moddergat, dat kerkelijk bij Nes en Wierum behoort, tot de kerk van Paesens wenschelijk? (Het rapport van de classis over deze zaak zal aan de voorloopige Synode worden toegezonden).

3.

Regeling van de verhouding tusschen kleine kerken en genabuurde kerken.

Toelichting. De bedoeling is: kleine kerken, die onmogelijk in den dienst des Woords kunnen voorzien, moeten in betrekking komen tot genabuurde kerken, maar zoo, dat zij haar eigen ouderling en diaken hebben, en slechts vergaderen met den kerkeraad van genabuurde kerken, totdat zij sterk genoeg zijn om zelf op te treden.

4.

Zou het tot wering van vele netelige quaestiën niet wenschelijk zijn, dat de kerken zich hielden aan de natuurlijke grenzen en niet aan de historische, waar deze in voortdurenden strijd zijn met de natuurlijke?

Provincie OVERIJSEL en DRENTE.

Classen *Zwolle, Deventer, Kampen, Assen, Meppel* en *Coevorden.*

1.

De classis doet het voorstel, dat in onze kerken een algemeene bededag gehouden worde voor de vrijmaking der Gereformeerde kerken, die nog onder de hiërarchie leven, en voor de hereeniging van alle Gereformeerden in den lande.

2.

De classis brengt ter Synode de vraag: of de Gereformeerde kerken, bij hereeniging, voetstoots elkanders dienaren zullen hebben over te nemen. En zoo niet, op welken voet deze hoogst gewichtige aangelegenheid dan behoort geregeld te worden.

3.

De classis vraagt, wat reeds nu door onze kerken gedaan kan worden, om de lang verwaarloosde binnenlandsche Zending, ook die onder de *Joden*, weer naar den eisch des Woords ter hand te nemen.

4.

De classis vraagt het advies der Synode, in zake de kerk van Vollenhove.

Provincie GRONINGEN.

Classen *Groningen, Winschoten, Appingadam* en *Onderdendam.*

1.

Is het huwelijk van eene vrouw met den broeder van haren overleden man naar Gods Woord geoorloofd? Is, bij verschil van meening hierover, de censuur door eene andere Gereformeerde kerk, over zoodanige personen uitgesproken, te erkennen?

2.

Is ook eenheid van gedragslijn mogelijk tegenover de lidmaten, die den wettigen kerkeraad niet erkennen? En welke is die?

3.

Zijn er ook kerkelijke tuchtmiddelen, welke kunnen worden toegepast op leden, die nog niet tot het Avondmaal zijn toegelaten?

4.

Laat Art. 4 der kerkenorde ook toe de medewerking van lidmaten bij de verkiezing van predikanten? En is zoodanige medewerking gewenscht?

5.

De Synode regele definitief de samenbrenging der proceskosten door de gezamenlijke kerken.

6.

De Synode trachte te bewerken een samenkomen der Nederduitsche Gereformeerde kerken met de gemeenten der Christelijke Gereformeerde kerk in meerdere vergaderingen, onder voorwaarde, dat het Statuut der Christelijke Gereformeerde kerk van 1869 worde opgeheven of althans voortaan alleen plaatselijk kan zijn.

Provinciën NOORD-BRABANT en LIMBURG.

Classen *'s-Hertogenbosch, Breda, Heusden, Eindhoven* en *Maastricht.*

1.

Hoe behoort gehandeld te worden met broeders en zusters, die uit de Christ. Geref. kerk tot één onzer kerken wenschen over te komen, zoolang de vereeniging nog niet is tot stand gekomen?

2.

Welke maatregelen kunnen worden genomen, om naar elders vertrekkende doopleden te doen komen onder toezicht van den kerkeraad hunner tegenwoordige woonplaats?

3.

Wat kan gedaan worden, om leden van eenige kerk, die tijdelijk in een andere verblijven, tot de tafel des Heeren toe te laten, zonder bezwaar voor laatstgenoemde kerk?

4.

Welke maatregelen kunnen worden genomen, tot verzekering des kerkeraads van den doop der kinderen der met attestatie van elders overgekomen ouders?

5.

Moeten zij als gedoopt worden beschouwd, wier Doop niet geschiedde met de in de kerken vastgestelde formule? Is, met het oog op Art. 27 der kerkenorde, herbenoeming van aftredende ouderlingen en diakenen geraden is; en, zoo ja, of dan de herbenoemden weder moeten bevestigd worden?

Voor Kinderen.

DE ELF WEEZEN.

III.

DE UITTOCHT.

De nacht ging voorbij, en de kinderen sliepen rustig. Doch hun vader niet alzoo. Hij kon geen oog sluiten. Hij wist niet, dat zijn kinderen vlak bij hem waren, zoomin als zij vermoedden, dat vader zoo in de nabijheid was.

Doch toen de morgen aanbrak en de gevangene een blik wierp door het venster, toen ontdekte hij plotseling het elftal, dat hij zoo liefhad. Zijn hart klopte en de tranen stroomden uit zijn oogen. Hij wilde roepen, luid roepen, maar gelukkig bedacht hij hoe dit juist de weg zou zijn om én de kinderen én hem ongelukkig te maken. De wachters zouden het hooren en dan. . . .?

't Was wel hard, schrikkelijk hard, zijn eigen kinderen vlak voor zich te zien en ze toch niet te mogen toeroepen zelfs, maar Privat wist dat het niet anders kon. »Geef mij lijdzaamheid en wijsheid, Heere!" zoo bad hij, en dacht toen een oogenblik na.

Er was geen tijd te verliezen. Want de een na den ander ontwaakten de kinderen reeds. De vader hoorde het kleintje praten en hij trilde van aandoening, toen hij ze daar nog eens allen zag, broers en zusters, terwijl ze een stuk brood deelden, dat zij nog over hadden. Hij had de muren wel willen doorbreken. Hij moest de hand op den mond leggen om niet te schreeuwen. Hij. . . .

Een half uur later, juist toen het elftal de reis wou hervatten, werd een zwaar voorwerp hun voor de voeten geworpen.

„Wat is dat?" riepen allen.

De jongens raapten het op. 't Was een zakdoek, waarin iets zwaars zat. De kinderen knoopten den doek los, en te voorschijn kwamen een scherf van een dakpan en een drieguldenstuk.

»Van wie kan dat komen!" riep een der meisjes verbaasd.

Allen keken elkaar aan, doch plotseling zei een der jongens:

»Daar staat iets geschreven op dien steen. Laat ons zien."

De oudste nam het stuk dakpan, en las wat er met een steen op was gekrast:

»Kinderen, vlucht uit Frankrijk! Volgt maar de richting die de Poolster u aanwijst. Daar ginds zijn vorsten en goede menschen, die u zullen opnemen. Gaat, de Heere zal u geleiden.

ABRAHAM PRIVAT."

»Dat is van vader!" riepen de kinderen, »waar zou hij zijn?"

Zij sloegen nu de blikken om zich heen, doch niets zagen ze dan het veld en de grauwe muren. Doch daar ontdekte er een het tralievenster.

»Vader! vader!" riep hij.

De vader kon zich niet inhouden. Hij drukte zijn gelaat tegen de ijzers, en riep elk der kinderen bij zijn naam toe, terwijl hij met oogen vol tranen op hen nederzag, en zij hem toewenkten, en de kleinste de handjes naar hem uitstaken. Doch het venster was te hoog en te muren te dik, waarachter de vader opgesloten zat, omdat hij den Heere niet wilde verloochenen. De kinderen begonnen te schreien. Doch vader legde den vinger op den mond, om hun te beduiden dat zij stil zijn moesten. Nog een oogenblik, toen gaf hij een teeken met de hand als om te zeggen: Vlucht zoo snel mogelijk!

En nietsanders bleef den armen zwervers over. Zij gingen, telkens en telkens weder omziende naar den toren waarin vader zat, als een kwaaddoener, enkel omdat hij Protestantsch wou zijn en blijven, en de kinderen begonnen weder bitterlijk te schreien totdat zij den toren niet meer zien konden. Toen haastten zij zich voort. Dat had vader immers gezegd. Maar de steenen scherf namen ze mee en bewaarden die. 't Was vaders testament en een kostelijk ook.

»Als Abram naar het land dat God hem wijzen zou", zoo trokken zij voort, niet wetende waarheen. Des avonds richtte de oudste knaap het oog naar de Poolster, en ging dan na welken weg men morgen moest volgen. En dat de zestienjarige knaap goed rekende is ten slotte gebleken.

Met drie gulden in den zak en voorts met niets anders dan de kleeren, die zij aanhadden, aanvaardden de elf weezen alzoo de lange reis. Zij ondervonden veel, zeer veel, maar juist niet het aangenaamste. 't Was als zou er nooit een eind aan komen, en had men hun gevraagd waarheen zij reisden, zij zouden 't niet geweten hebben.

Menigen avond gingen zij onder een boom of in een schuur ter rust, zonder meer dan wat droog brood of een paar vruchten dien dag te hebben gegeten. Soms ontbrak hun zelfs ook dat weinige. Vaak werden zij midden in den slaap ruw gewekt door een nachtwacht die hun toeriep: »Pakt u weg, landloopers!"

Dan sprongen zij verschrikt op; de kleinen begonnen te schreien, maar voort moesten de arme zwervers of zij wilden of niet, voort in den donkeren nacht op onbekende wegen.

Doch de engel des Heeren waakte over hen en het woord zou vervuld worden dat de Heere een Wachter is en een Helper, voor die Hem vreezen.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Doleerende Kerken.

DRIETAL: Sneek, G. van Goor te Bunschoten, C. W. J. van Lummel te Waarder en J. J. A. Ploos van Amstel te Reitzum.

TWEETAL: 's-Gravenhage, J. C. Sikkel te Hijlaard en A. van Veelo te Rotterdam.

TOEZEGGING VAN BEROEP: Loosduinen aan W. den Hengst, cand. aan de Vrije Universiteit.

BEROEPEN: Leeuwarden, C. A. Renier te Amsterdam. — Sneek (2de maal), G. van Goor te Bunschoten.

AANGENOMEN: Den Helder, W. den Hengst, cand. aan de Vrije Universiteit.

BEDANKT: Hoogeveen, J. C. Sikkel te Hijlaard. — Meppel (2de maal), J. C. Sikkel te Hijlaard.

Christelijke Gereformeerde Kerk.

TWEETAL: Heerenveen, Lindeboom te Zutphen en Bakker te Ommen.

BEROEPEN: Schiedam, L. van der Valk te Delft. —

BEDANKT: Bierum, M. Kuiper te Garrelsweer. — Baarn, P. Biesterveld te Gorinchem.

Synodale Genootschapskerk.

DRIETAL: Goes, Klerck te Koudekerk aan den Rijn. Van Oosterree te Sliedrecht en Van Belkum te Steenwijk.

BEDANKT VOOR TOEZEGGING VAN BEROEP: Kattendijke, B. van Eysselsteyn, cand. te Zwolle. — Daarle, C. W. A. Nonhebel, cand.

BEROEPEN: Engelum (cl. Leeuwarden), F. W. Drijver te Warder (N.-H.) — Wilsum, H. E. Vinke te Rotterdam. — Waspik, J. J. Ruys te Mijnsheerenland. — Wilnis c. a. en Montfoort, F. Kijftenbelt te Hoevelaken. — Pernis, W. v. d. Beke Callenfels te Bieselinge. — Garnwerd en Oostrum, P. G. Siemens te Den Andel. — Renkum, D. Cladder te Gramsbergen. — Nijega en Blaauwen, W. J. Jurrema, cand. te Groningen. — Elburg, Van der Linde te Schoonrewoerd c. a. — Windesheim en Zandeweer, W. J. Jurrema, cand. te Groningen. — Sprang (cl. Heusden), J. Bolkestein te Ter Aar. — Tjalleberd, A. J. H. W. Brandt te Zierikzee. — Lunteren (gem. Ede), A. Renier te Ijselmuiden. — Warns en Scharl (cl. Sneek), J. C. de Molnoscourt te Vriezenveen (cl. Deventer). — Rotterdam (vac.-Francken), P. J. Muller te Nijmegen. — Dreischor (cl. Zierikzee), D. Th. Uden Masman Hzn. te Bakkeveen (cl. Heerenveen).

AANGENOMEN: Eierland (Texel), J. W. Niessink, hulpprediker te Kasg. — Eekst, H. Uden Masman te Bakkeveen. — Geertruidenberg, J. A. Schultz te Krommenie. — Willemsoord, B. van Eysselsteyn, cand. te Zwolle. — Hall, P. P. Couvret, cand. te Rotterdam. — Ter-Aar, D. Hiemstra, cand. te Franeker.

BEDANKT: Rilland, A. van der Hoeven, cand. te Rotterdam. — Haskerdijke, R. Jaarsma te Balk. — Elspeet (cl. Harderwijk). J. W. H. Kalkman te Monster (cl. 's-Gravenhage). — Oudelande (cl. Goes), P. Snoep, cand. te Goes. — Hellouw, J. A. P. Ris Lambers te Barneveld. — Burum c. a. (cl. Dokkum), J. G. Bruining te Workum. — Kleverskerke (cl. Middelburg), C. W. A. Nonhebel, cand. te Dokkum. — Nootdorp (Gr.) W. J. Jurrema, cand. te Groningen. — Hindeloopen, D. Hiemstra, cand. te Franeker. — Hendrik-Ido-Ambacht, J. W. F. Gobius du Sart te Nieuw- en St.-Joosland. — Zwolle, S. Bottstra te Westerbork. — Zeerijp, E. Jansen te Heemse. — Goedereede, D. Hiemstra, cand. te Franeker. — Odijk (cl. Wijk bij Duurstede), M. J. C. Wolf te Ommeren (Betuwe). — Blokzijl, A. Buijsing Damsté te Oldenzaal. — IJlst, D. J. Karres te Bruinisse (cl. Zierikzee). — Oosterzee en Echten (cl. Heerenveen), H. H. Meulenbelt te Houten (cl. Utrecht). — Kesteren, W. de Lange te Bruchem en Kerkwijk. — Aagtekerke, B. van Eysselsteyn, cand. te Zwolle—Stavoren, W. J. Jurrema, cand. te Groningen.

Adverentiën

ONDERTROUWD:
ARIE KOPPENAAL,
Weduwnaar van J. M. CAMFFERMAN,
EN
JANNETJE STANDAARD.
Haarlemmermeer, 6 Juni 1888.

VEREENIGING

voor Gymnasiaal Onderwijs op Gereformeerden grondslag.

Curatoren maken bij deze bekend, dat de **Jaarvergadering** D. V. zal worden gehouden **Donderdag den 28sten dezer, te Zetten**, aanvangende ten tien ure Door Prof. Dr. DE HARTOG zal (en twee ure eens **Feestrede** worden gehouden. Leden en begunstigers worden tot bijwoning dringend uitgenoodigd. Voor logies zal zooveel mogelijk, op tijdig bericht, worden zorg gedragen.

Het **Toelatings-examen** tot het Gymnasium zal worden gehouden **Dinsdag den 17den Juli**. Aanvragen moeten vóór den 28sten dezer bij den Director zijn ingezonden.

Namens het Curatorium,
F. P. L. C. VAN LINGEN.

Vrije Universiteit.

De afgeloopen week was weer een gewichtige week door het candidaats-examen van den theol. student J. Hania Pzn., dat wederom getuigenis mocht geven van degelijke studie en voldoende voorbereiding voor het gewichtig leeraarsambt. Zegene de Heere nu ook verder onzen broeder, die hierdoor zooveel nader tot zijn bestemming kwam; en stelle Hij hem eenmaal tot een rijken zegen voor Zijn kerk!

Ik vertrouw, dat het Jaarverslag thans in aller handen zal zijn gekomen. Achter het agendum voor de algemeene vergadering, die D. V. te Zwolle zal gehouden worden op Donderdag 21 dezer (vooraafgegaan door eene ure des gebeds op Woensdagavond te zeven uren), vindt men eenige behartigingswaardige inlichtingen voor hen, die daarbij tegenwoordig hopen te zijn (zie blads. VI). Voor hen, die nog geen verslag mochten ontvangen hebben, laat ik ze hierbij volgen:

»Tegen den prijs van *enkele reis* geeft de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen retourbiljetten uit, geldig van 19—22 Juni. Aan *alle stations* van den Staatsspoorweg zijn deze biljetten te bekomen voor de reis naar Zwolle, welke men uit de Noordelijke provinciën, maar ook uit Arnhem en *over Arnhem* uit Rotterdam en uit het Zuiden des lands *geheel langs den Staatsspoor* kan afleggen. Alle leden en begunstigers, die van deze zoo voordeelige reisgelegenheid wenschen te gebruiken, worden verzocht zoo spoedig mogelijk per briefkaart, met duidelijke opgave van naam en woonplaats, aan het bureel der Vrije Universiteit (Keizersgracht 162, Amsterdam) de kaart aan te vragen, *welke aan het station vertoond moet worden om op deze prijsvermindering recht te hebben.* Voorts heeft *de regelingscommissie* zich bereid verklaard voor logies, zoowel gratis als tegen betaling van *f* **2,50**, *f* **2.**— of *f* **1,50** zorg te dragen. Aanvragen *daarvoor*, met opgave van naam, woonplaats en beroep, of prijs, dien men wil besteden, worden vóór 14 Juni ingewacht aan het adres van den heer H. Tulp te Zwolle."

Aangezien de *Heraut* niet vóór 14 Juni onder de oogen der lezers komt, hoop ik, dat de heer Tulp ook nog op aanvragen die een paar dagen later mochten inkomen, acht zal willen slaan.

W. HOVY.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributiën: Van de Halvestuiversvereen. te Vollenhoven *f* 13.42; door den heer J. Oerlemans te Drongelen *f* 9; door Ds. P. Eringa te Birdaard *f* 19; door den heer Tj. de Jong van de kerkvoogdij te Scharnegoutum *f* 10; door den heer D. de Jong te Makkum (2de storting) *f* 104.50; door den heer E. H. Chardon: uit Zegwaart *f* 18.50, uit Soetermeer *f* 14.50, uit Voorburg *f* 80, samen *f* 113; **aan Collecten:** door den heer E. Vader te Meliskerke *f* 9.85; door den Kerkeraad van de Chr. Ger. Gem. te Scherpenzeel *f* 3.17; door den heer A. B. Stompff te 's-Gravenhage *f* 40.40; **aan Schenkingen:** door den heer H. Hiensch, te Veenendaal, gevonden in de collecte *f* 5; door Ds. T. D. Prins te Wons, gevonden in de collecte *f* 10; van den heer en mevrouw L. C. C. te J. *f* 50; door den heer G. T. W. Herngreen te Dordrecht, van Mevr. de J. v. M. *f* 2.50, uit een catechisatiebus *f* 3.76¾, samen *f* 6.26¾; van H. te Brielle *f* 5; door den Kerkeraad der Ned. Ger. Kerk te 's-Gravenhage, gevonden in de collecte *f* 5; van W. G. A. te F. dankoffer bij de geboorte van Willem Gerrit *f* 2.50; door den heer H. van Woudenberg van de Vereeniging „de Zaaier" te Bunschoten *f* 15; gecollecteerd door Diakenen in Werk. Stand van G. H. S. *f* 1; van Mej. H. B. te A. *f* 5; gevonden in de collecte te Haarlem *f* 2.50; door den heer N. G. Geelkerken te Utrecht van Mej. W. *f* 10; van N. N. te Spannum *f* 2.50.

Voor de Medische Faculteit:

Door Ds. J. H. F. Gangel te Aalten, uit het busje van Anna *f* 3; door Ds. B. van Schelven van den Dameskrans »Auxilium" *f* 25; van een Vriendenkring te Amsterdam 13e gave om op te wekken tot geven *f* 1,20; 14e dito *f* 1.20, samen *f* 2.40.

Voor het Hospitium:

Door den kerkeraad der Ned. Geref. kerk te 's-Gravenhage, gevonden in de collecte, *f* 2.50; van den heer en mevrouw L. C. C. te L. *f* 25; door den heer H. van Dijk te Utrecht, gevonden bij de collecte in de Oosterkerk, *f* 10; van de Halve-stuiversvereeniging te Kollum *f* 12.50; een mand groenten uit 's-Gravensande, van C. de G. te B. 2 kaasjes.

Voor het Studiefonds:

Bij Prof. Dr. A. H. de Hartog ingekomen: van den heer en mevrouw L. C. C. te L. *f* 25; door den heer G. T. W. Herngreen te Dordrecht, uit een catechisatiebus *f* 3.76¾; door den heer D. J. van der Lee te Voorburg *f* 3; door den heer P. Rupken te Waddingsveen, van D. B. *f* 3; door mejuffrouw H. C. Scheurer te Nieuwerbrug, voor 't laten lezen van »Uit de Diepte" *f* 10; door Ds. B. van Schelven, eerste loonsverhooging van K. *f* 1; 20 postzegels à 5 ct. van W.; van D. V. de V. te R. *f* 10; door den heer H. M. van Mej. C. *f* 1, van N. N. p. v. S. te W. *f* 1, N. N. te S. *f* 2.50; N. N. *f* 2.50; T. S. te W. *f* 0.75; door W. T. te M. gevonden in de collecte *f* 1; Mej. Wed. M. C. de G. te N. a/Z. *f* 2.50; door Mej. T. H. J. te G. van de Halve-stuiversvereeniging te Groningen *f* 10, van Mej. F. *f* 10, te zamen *f* 20; van de Halve-stuiversvereeniging te Kollum *f* 12.50.

S. J. SEEFAT, *Penningmeester.*
Lijnbaansgracht 248.

PROGRAM

VOOR DE

ACHTSTE JAARLIJKSCHE SAMENKOMST

VAN DE

Vereeniging voor Hooger Onderwijs

OP GEREFORMEERDEN GRONDSLAG,

te houden te ZWOLLE, op 20 en 21 JUNI 1888.

I.

Op Woensdag 20 Juni, des avonds te zeven ure, zal er in het Kerkgebouw der Chr. Ger. Kerk een *ure des gebeds* worden gehouden, waarin als voorganger zal optreden Dr. W. GEESINK, predikant te Rotterdam.

II.

Op Donderdag 21 Juni daaraanvolgende zal de algemeene Vergadering gehouden worden van des morgens *negen* tot des middags *een* ure in het gebouw »Odéon".

De leiding van deze Vergadering is door HH. Directeuren opgedragen aan den Hoogleeraar Dr. A. KUYPER.

III.

Op Donderdag 21 Juni, des namiddags te twee ure, zal een *Openbare Meeting* met debat worden gehouden in het gebouw »Odéon", over de volgende stelling:

»Naar den eisch der Gereformeerde beginselen mag, in het verband van de paedagogische roeping der Universiteiten, een Hospitium niet ontbreken."

»Wederkeerig treedt, juist in dat verband, het doel en het wezen van een Hospitium in het ware licht."

Dit debat zal worden ingeleid door den Hoogleeraar Dr. A. H. DE HARTOG.

Voor entrée betaalt men *f* 0.25; doch leden en contribuanten hebben gratis toegang.

Op Donderdag 21 Juni des namiddags te 5½ uur, broederlijke maaltijd in de kleine zaal van »Odéon", tegen betaling van *f* 2.

Aan HH. leden of begunstigers, die aan den maaltijd wenschen deel te nemen, wordt beleefd doch dringend verzocht, hiervan vóór 17 Juni kennis te geven aan den heer H. TULP, te Zwolle.

De regelingscommissie,
A. Baron VAN DEDEM, te Dalfsen, *Prov. Dir., Eerevoorzitter.*
Ds. D. BOONSTRA, te Zwolle, *Voorzitter.*
J. VAN ALPHEN, te Hengelo, *Provinciaal Secretaris.*
P. J. Baron VAN HEEMSTRA, te Hattem.
L. C. CNOPIUS, te Ittersum.
J. W. BOMHOF, te Zwolle.
W. JANSEN, te Zwolle.
H. TULP, te Zwolle, *Secretaris.*

NB. Zwolle ligt aan de spoorlijn, geëxploiteerd door de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen. Tegen den *prijs van enkele reis* geeft deze Maatschappij retourbiljetten uit, geldig van 19 tot 22 Juni. Aan *alle stations* van den Staatsspoorweg zijn die biljetten te verkrijgen voor de reis naar Zwolle, welke men uit de Noordelijke provinciën, maar ook uit Arnhem en *over* Arnhem uit Rotterdam en uit het Zuiden des lands, *geheel* langs den Staatsspoor kan afleggen. Alle leden en begunstigers, die deze voordeelige reisgelegenheid wenschen te gebruiken, worden verzocht zoo spoedig mogelijk per briefkaart met duidelijke opgave van naam en woonplaats aan *ons* bureel: Keizersgracht 162, de kaart aan te vragen, die aan het station vertoond moet worden om op de prijsvermindering recht te hebben. Passagiers 1e klasse op de stoombootlijn Amst.-Zwolle (9 uur voorm. uit Amsterdam) kunnen retourkaarten verkrijgen tegen betaling van een biljet enkele reis.

GEDRUKT TER KON. NEDERL. STOOMDRUKKERI, WARMOESSTRAAT 166 AMSTERDAM.